

Interview betreffende het weeshuis te Goes.

Afgenomen op 15 oktober 1990.

Plaats: gemeentearchief Goes.

Aanvang 13.30 uur. Einde 15.30 uur

Deelnemers/sters: de dames Van Baalen-v.d. Kreeke, Ramondt- v.d. Kreeke te Maassluis en de heer P. van de Kreeke te Kapelle. Zij hebben in de jaren 1927-1940 in het weeshuis gewoond. De jongste, mw. Van Baalen-v.d. Kreeke kwam op zevenjarige leeftijd het weeshuis in.

Aan de andere kant van de tafel: de heren Kort, Scheepe en Barth.

Het interview begon met de behandeling van een aantal foto's, die de dames hadden meegenomen. In hun periode verbleven ook enkele kinderen Beuns, de Gloppe en de Jonge in het weeshuis. Het doel werd aan de "wezen" kenbaar gemaakt. Op verzoek van de stichting Maatschappelijke Belangen, de rechtsopvolgster van het Burgerlijk Armbestuur, doen de heren Barth en Kort een onderzoek naar de geschiedenis van de armen- en wezenzorg in Goes. Een gesprek met mensen, die verblijf hielden in het weeshuis is daarbij onontbeerlijk.

De heer Van de Kreeke heeft altijd veel problemen gehad met de moeder van het weeshuis en met het bestuur. Hij stond in feite een beetje bekend als het zwarte schaap van de familie. In 1934 heeft hij het weeshuis al verlaten en heeft dienst genomen bij de Kon. Marine. In de oorlogsjaren verbleef hij in Nederlands Oost-Indië en werkte aan de Birma-spoorweg. In zijn Goese periode werkte hij bij de gasfabriek. Toen de crisis van de jaren '30 uitbrak kreeg hij ontslag. Toen ging hij in de dienst. Het dienstnemen bij de krijgsmacht werd niet gepropageerd door het weeshuisbestuur.

Overigens werd er voor de weeskinderen gespaard. Na de oorlog, in 1946, kwam hij in Goes terug. Toen bleek het weeshuis opgeheven te zijn. Hij had zijn spaarpot nog niet teruggekregen. In Hotel Centraal, daar ingekomen via een zijdeurtje in het Papegaaistraatje, bezocht hij de heer Kegge en de heer Korstanje van de Goes Coöperatieve spaarbank om zijn spaarpot op te eisen. Na veel soebatten en vragen is het hem uiteindelijk gelukt zijn spaarcenten uit zijn weeshuisperiode terug te krijgen. Geen wonder wanneer men bedenkt, dat Kegge regent van het weeshuis is geweest en Korstanje administrateur. Welnu hij was indertijd niet bereid tranen van dankbaarheid te storten. Als wees hoorde hij vroeger, dat het weeshuis schatrijk was, onder meer door de pachtopbrengsten. Onbegrijpelijk, dat het teruggeven van het spaargeld zoveel moeite kostte. De pachtboeren waren ook verplicht een deel van de oogst aan het weeshuis te geven. Het fruit werd in de kelder opgeborgen. Hij heeft wel eens een appeltje achterover gedrukt.

De beide dames kunnen zich dat ook nog wel herinneren. Zij waren verplicht de appels en peren te schillen voor de maaltijden. De rijkdom van het weeshuis - het kon indertijd van de rente leven - was over toen armbestuur en weeshuis werden samengevoegd. Toen werd de rijkdom van het weeshuis gebruikt om de arme inwoners van Goes van bijstand te voorzien.

De omstandigheden waaronder de kinderen Van de Kreeke in het weeshuis kwamen waren de volgende: de moeder was eerst overleden, waarna de kinderen tijdelijk in het weeshuis werden opgenomen. Zij werden dus als halve wezen opgenomen en behoeften de wezenkleding niet te dragen. Enkele jaren nadien overleed ook hun vader. Het was de wil

van hun vader dat zij in het weeshuis bleven. Zij mochten niet over de familie verspreid worden. Op een dinsdagmiddag, toen het sneeuwde, werden zij gezessen opgenomen. Er waren toen 13 wezen. Er was alleen een weesmoeder. Mw. Ramondt vond het eigenlijk wel een interessante gewaarwording. Opgevangen door de weesmoeder werd je niet. Er werd verteld waaraan je je moest houden, waar de w.c. en de slaapkamer was. 's Avonds om 7 uur werden de kleintjes naar bed gebracht. Toen vader gestorven was, werden de kinderen in het dienstbodenkamertje geroepen door moeder Sloover, die daar met de punt van haar schort in de ogen zat te wrijven. De kinderen kregen toen het nieuws dat hun vader was overleden. Daar hoef jij toch niet om te huilen, daar heb jij geen verdriet van, was de gedachte van mw. Van Baalen. Liefde kreeg je niet van de moeder. De oudste jongen de Gloppeer zei tegen haar: hier hoef je niet om te huilen, wij hebben toen ook niet gehuild.

Mw. Ramondt bevestigt in grote lijnen het bovenstaande. Je werd als kind gevoed en gekleed, maar ouderlijke liefde kreeg je niet. De heer Van de Kreeke schetst de gang van zaken in de eetzaal. Een aparte tafel voor de meisjes en aan de andere kant een aparte tafel voor de jongens. De meisjes zaten met hun rug naar de jongens toe. De moeder zat aan de meisjestafel. Tussen de tafels een apart tafeltje, waarop een gebedenboek lag. Iedere keer was er een ander gebed, dat uit dat boek werd voorgelezen. In de tijd van moeder Sloover moesten de oudste weeskinderen dat wel doen. In die gebeden kwam ook naar voren dat de kinderen vooral dankbaar moesten zijn in onderdanige zin. Jer mocht er niets, je moest heel veel.

Mw. Van Baalen zegt, dat alle kinderen hun eigen taak hadden. Om half zeven 's morgens werd de bel geluid. Om zeven uur moest men opstaan. Ieder moest zijn eigen bed doen. De meisjes moesten de vloer vegen en de wastafels schoonmaken. Om acht uur was het ontbijt. De kleine kinderen moesten tafel dekken. Half negen moest dat klaar zijn. Voordat men naar school ging moest de vaat klaar zijn. De schoolgaande kinderen gingen dan naar school. De oudere kinderen hadden dan hun eigen taak. De een moest in de keuken werken, de ander schoonmaakwerkzaamheden verrichten. 's Middags volgde verstelwerk. Twee dagen in de week kwam de naaister, een heel lief mens. Normaal gesproken behoeften de weesmeisjes geen dienstbodewerk te verrichten, maar wanneer de dienstbode ziek was moest dat wel eens. Mw. Van Baalen vond dat verschrikkelijk werk. Zij moest eens de ramen aan de voorkant zemen, in bijzijn van alle bodes op het parkeerterrein bij de Grote Kerk tegenover het weeshuis. De portier droeg het water aan dat tegen de ramen gegooid moest worden, waarna zij met een ragebol de ramen moest schoonmaken. Zij heeft toen de ragebol door een ruit gestoten, waarna ze dat werk niet meer behoefde te doen. Het leven in het weeshuis werd wel erg beheerst door de klok.

Met de komst van vader en moeder Kloote mochten de meisjes en jongens gezamenlijk aan tafel zitten. Vader en moeder Kloote hadden de filosofie, dat zij de wezen moesten voorbereiden op de keiharde maatschappij. Daarom was het verboden om dialect te spreken. Ook werd aandacht besteed aan fastoensnormen. Zo moest je op de deur kloppen van de kamer van vader en moeder om wat te mogen vragen.

De heer Van de Kreeke is na de lagereschool naar de Ambachtsschool gegaan en daarna heeft hij PBNA-cursussen gevolgd. Hij heeft regelmatig straf gehad daar, maar aangekeken is hij nooit op het feit, dat hij wees was. Ook de beide dames hebben zich nooit minder gevoeld dan andere kinderen vanwege hun wees zijn. Mw. Ramondt is na de lagere

school eerst thuis geweest, daarna mocht zij naar de Vakschool. Mw van Baalen heeft op voorspraak van het hoofd van de lagere school de MULO mogen volgen. Nadat zij die school had afgerond mocht zij niet naar de Vakschool, want wat daar geleerd werd, kon zij in de praktijk ook wel in het weeshuis leren, aldus vader en moeder Kloote.

De ontspanningsmogelijkheden waren gering. Op zondag mocht je naar je familie. 's Avonds mocht je in de refter met z'n allen, dat was ook gezellig. Ook was er nog een ontspanningskamer aan de voorzijde, maar daar mocht je maar af en toe in, alleen op zaterdagavond, wanneer de kleine kinderen naar bed waren. En als de moeder dan een goede bui had wilde er nog wel eens een chocolaatje op tafel komen. De weeskinderen konden doorgaans goed met elkaar opschieten. Men verraadde elkaar nooit. Ook kan men niet stellen, dat men na ontslag uit het weeshuis, op 21-jarige leeftijd, het gevoel had dat men uit een gevangenis werd ontslagen. Had men overigens geen baan, dan moest men langer in het weeshuis blijven. Dat was overigens uitzonderlijk. Bij vertrek uit het weeshuis kreeg men een uitzet mee, bestaande uit een hutkoffer of een linnenkastje. De uitzet had een waarde van fl.100,—. De kleding werd door de weesmeisjes gemaakt. Mw. Van Baalen heeft omdat zij in oorlogstijd uit het weeshuis is gegaan, geen uitzet gekregen. De heer Van de Kreeke geeft geen uitzet gekregen omdat hij vrijwillig dienstnam bij de Marine. Het was overigens bepaald geen plechtigheid, dat ontslag. Het college van regenten en regentessen kwam er niet aan te pas. Van de ene op de andere dag stond, feitelijk geheel onvoorbereid in de maatschappij. Je wist niks. Je werd voor de leeuwen gegooid. Toen je eenmaal het huis uitwas, ging je er eigenlijk niet meer naar terug, mede, omdat je toch geen band had met de vader en de moeder. Je kon toch wel merken, dat je eigenlijk niets betekende voor die mensen.

Wanneer je 20 jaar werd dan mocht je bezoek ontvangen. Wanneer je 10 jaar werd mocht je 10 vriendinnetjes vragen en mocht je een verjaardagspartijtje houden in de beddekamer. De heer Van de Kreeke benadrukt, dat je toch wel gevormd werd in het weeshuis, in die zin, dat je alles zelf moest doen, waardoor een sterke natuur werd aangekweekt, ook door het sobere leven, dat men had. Slappelingen werden er in het weeshuis niet gekweekt. Vermeldenswaard is ook nog het verhaal dat onderkleding werd vervaardigd van stof, die mw. Krieger regentes van het weeshuis, in haar winkel aan de straatstenen niet kwijt kon. Dat gaf aanleiding tot moeilijkheden tussen de heer Van de Kreeke en de vervaardigster van de kleding. Hij kreeg 14 dagen streng arrest op de oude jongenszolder. Maar als iemand straf had dan zorgden de andere wezen, dat de gestrafte goed werd verzorgd.

Ook kwamen op onverwachte momenten wel regenten het eten controleren. De weeskinderen moesten dan eerbiedig gaan staan en mochten weer gaan zitten wanneer het bezoek vertrok. Eenmaal werd er gevraagd of de pot wel eens stokvis schafte. Dat bleek niet het geval te zijn, waarna stokvis op het menu werd gezet. Niemand lustte het. Stokvis werd nadien nimmer meer op tafel gebracht. De dames regentessen hielden op de maandag hun vergaderingen. Daar werd besproken wie er kleding nodig had. De weeskinderen moesten de daaruit voortvloeiende boodschappen doen. Voor de vergadering moesten bij Van Opdorp koekjes gehaald worden voor bij de thee. Na afloop kreeg het weeskind dat ter vergadering moest zijn voor de boodschappen de overblijvende koekjes. Zoveel koekjes waren het overigens niet want de dames lustten ze ook. Wanneer de volle vergadering werd gehouden - op donderdagavond - en op de gecombineerde vergaderingen op dinsdag dan werd de drank die overgebleven was aan de weesvader gegeven. Daarvan werd door de

weeskinderen wel gesnoept. Op die vergaderingen werd ook stevig sigaren gerookt.

Wanneer het kermis was, werd er op olieballen getracteerd. Op Beste Toondag werd er een koek uitgedeeld. Ook Sinterklaas werd gevierd, maar nadat de maaltijd-Pieroom niet meer werd gehouden. Die maaltijd vloeide voor uit het legaat Pieroom. Vader en moeder Kloote hebben ook de kerstviering ingevoerd. Overigens had vader Kloote NSB-sympathien. Hij heeft ondermeer voor de Winterhulp gelopen. Aan politiek werd in het weeshuis overigens niet gedaan.

In het algemeen gesproken kan gesteld worden dat de heer Van de Kreeke nogal rebellerend zijn dagen in het weeshuis doorbracht. Zijn oorlogsherinneringen zijn traumatisch van karakter. Tijdens het interview trachtte hij constant aan het woord te zijn en blijven. Hij moest zijn verhaal duidelijk kwijt. De beide dames hebben een veel positievere herinnering aan hun weeshuisperiode - Mw. Ramondt huwde met de weesjongen Ramondt - zonder overigens hun ogen te sluiten voor de vaak barre werkelijkheid.

Goes, 16 oktober 1990
A.J. Barth.